

SODELOVALNO POUČEVANJE v inkluzivnih razredih

Priročnik za sodelovalne pare

Ljubljana, julij 2020

Priročnik je nastal v okviru Javnega razpisa Projektno delo z negospodarskim in neprofitnim sektorjem – Študentski inovativni projekti za družbeno korist – ŠIPK, 2016-2020 za študijski leti 2018/2019 in 2019/2020

Kolofon

Naslov: Sodelovalno poučevanje v inkluzivnih razredih - Priročnik za sodelovalne pare

Avtorice: Kiswarday Vanja, Rejc Maja, Pak Maja.

Leto izida: 2020

Vrsta publikacije: e-priročnik

Delo je nastalo v okviru javnega razpisa Projektno delo z negospodarskim in neprofitnim sektorjem - Študentski inovativni projekti za družbeno korist 2016-2020 za študijski leti 2018/2019 in 2019/2020, ki ga sofinancirajo Javni štipendijski, razvojni, invalidski in prežिवninski sklad Republike Slovenije, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in Evropski socialni sklad.

KAZALO

1.	UVOD	1
2.	SODELOVALNO POUČEVANJE	2
2.1.	Opredelitev in namen sodelovalnega poučevanja	2
2.2.	Pozitivni učinki sodelovalnega poučevanja	3
2.3.	Šest oblik sodelovalnega poučevanja	6
3.	PRIPRAVA NA SODELOVALNO POUČEVANJE	11
3.1.	Pripravljenost in vloga vodstva šole	11
3.2.	Priprava učiteljev – sodelovalnih parov	12
3.3.	Strokovno usposabljanje zaposlenih	14
3.3.1.	Strokovno usposabljanje učiteljev	14
3.3.2.	Strokovno usposabljanje ostalih zaposlenih	15
3.4.	Pripravljenost šole na sodelovalno poučevanje	16
4.	IZVAJANJE SODELOVALNEGA POUČEVANJA	17
4.1.	Kako poučevati sodelovalno	18
4.2.	Načrtovanje in izvajanje pouka	20
4.3.	Poučevanje učencev z učnimi težavami in posebnimi potrebami	20
4.3.1.	Koraki za načrtovanje poučevanja učencev s posebnimi potrebami	21
4.4.	Načrtovanje sodelovalnega poučevanja – priprava na učno uro	23
4.5.	Spremljanje napredka učencev	26
4.6.	Vloga paraprofesionalca – asistenta	27
4.6	Kadar pride do nestrinjanja med učiteljema	27
5.	SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE SODELOVALNEGA POUČEVANJA	29
6.	VIRI IN LITERATURA	31
7.	PRILOGE	35

KAZALO TABEL:

Tabela 1: Kaj je in kaj ni sodelovalno poučevanje?.....	3
Tabela 2: Pozitivni učinki sodelovalnega poučevanja	5
Tabela 3: Uporaba oblik sodelovalnega poučevanja	10
Tabela 4: Kontrolni seznam pripravljenosti šole na sodelovalno poučevanje.....	16
Tabela 5: 10 nasvetov za pravilen začetek sodelovalnega poučevanja	19
Tabela 6: Načrtovanje razporeditve ur pomoči pri sodelovalnem poučevanju v vrtcu in na razredni stopnji.....	22
Tabela 7: Primer načrta za sodelovalno poučevanje	24
Tabela 8: Primer načrta za sodelovalno poučevanje 2	25

KAZALO SLIK:

Slika 1: En uči, en opazuje	6
Slika 2: Poučevanje po kotičkih.....	7
Slika 3: Vzporedno poučevanje.....	7
Slika 4: Dopolnilno (diferencirano) poučevanje	8
Slika 5: Timsko poučevanje	8
Slika 6: En uči, en asistira	9
Slika 7: Naloge razrednega učitelja in specialnega pedagoga	13
Slika 8: Sodelovanje učiteljev.....	18
Slika 9: Priprava na učno uro	23
Slika 10: Primer postopka načrtovanja sodelovalnega poučevanja	23

KAZALO PRILOG:

Priloga 1: Kontrolni seznam za preverjanje razporeditve nalog pri sodelovalnem poučevanju...	36
Priloga 2: Lestvica za spremljanje sodelovalnega poučevanja	37
Priloga 3: Vprašalnik za samooceno sodelovalnega poučevanja	39

1. UVOD

Pričujoč priročnik je nastal v okviru projekta Sodelovalno poučevanje v 1. triadi, ki smo ga s študentkami Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem in študentoma Strojne fakultete Univerze v Ljubljani ter v sodelovanju z osnovno šolo Jožeta Moškriča iz Ljubljane izvajali v okviru projekta ŠIPK. Pedagoška Fakulteta UP je zavezana inkluziji, zato smo s tem projektom želeli usmerjeno evalvirati sodelovalno poučevanje, za katerega številni pomembni raziskovalci sodobne inkluzivne šole (Mitchell 2014, Friend idr. 2010, Murawski in Huges 2009, Rice in Zigmond 2000) izpostavljajo, da se kaže kot učinkovit pristop poučevanja v inkluzivnih oddelkih, za katere je značilna precejšnja heterogenost potreb otrok v oddelku. Naša izkušnja je bila dragocena in bogata. Sodelovalno poučevanje v Sloveniji ni popolna neznanka, saj sta, z namenom, da bi otrokom 1. razreda 9 letne OŠ omogočili kar najbolj kakovostno tranzicijo iz predšolskega v osnovnošolsko izobraževanje v 1. razredu že sodelovalni par vzgojiteljica predšolskih otrok in učiteljica razrednega pouka. V evalvacijskem intervjuju sta povedali, da sta, ne da bi teoretično poznali, izvajali vseh 6 oblik sodelovalnega poučevanja, ki smo jih z našim projektom želeli preučiti: *»Sama sem vrsto let poučevala v 1. razredu v timu z vzgojiteljico in sva pravzaprav (ne da bi vedeli) uporabljali vse oblike sodelovalnega poučevanja. Ker sem nato ostala sama z učenci v 2. razredu (in nato v 3. razredu), vem kakšne so prednosti dveh strokovnih delavcev v razredu in kako bi bilo dragoceno, če bi se sodelovalno poučevanje nadaljevalo tudi v višjih razredih. Če pa lahko sodeluješ s strokovnjakom, ki zna vključiti in nuditi pomoč učencem z raznovrstnimi učnimi in vedenjskimi težavami, je sodelovalno poučevanje idealen pristop k poučevanju v inkluziji.«*

Z željo, da bi sodelovalno poučevanje tudi v Sloveniji postalo stalna inkluzivna praksa v osnovnih šolah, smo pripravili priročnik, v katerem je sodelovalno poučevanje podrobneje predstavljeno, ob tem pa strokovnim delavcem šol, učiteljem, ravnateljem nudi ključne informacije in nasvete za čim uspešnejšo vpeljavo sodelovalnega poučevanja v prakso.

Pri oblikovanju našega priročnika smo se zgledovali po priročnikih sodelovalnega poučevanja ameriških zveznih držav Teksas (Texas education agency in Statewide Progress in General Curriculum Network, 2018) in Utah (Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs, 2011), uporabili pa smo tudi druge tuje in domače vire. S študentkami inkluzivne pedagogike na UP PEF smo namreč sodelovalno poučevanje že izvajali na OŠ Lucija v okviru inovacijskega projekta Multisenzorno učenje, ki poteka od 2017.

V priročnik so vključene tudi nekatere lestvice, kontrolni sezname in drugi materiali, ki bodo učiteljem v pomoč pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji sodelovalnega poučevanja.

Želimo si, da bi priročnik dosegel čim večje število ljudi, predvsem pedagoških delavcev, učiteljev razredne in predmetne stopnje, vzgojiteljev, inkluzivnih pedagogov, specialnih pedagogov, socialnih pedagogov, logopedov, tiflo pedagogov, surdo pedagogov, svetovalnih delavcev, ravnateljev osnovnih šol, študentov pedagoških smeri

2. SODELOVALNO POUČEVANJE

2.1. Opredelitev in namen sodelovalnega poučevanja

Sodelovalno poučevanje predstavlja eno od oblik poučevanja, pri kateri **najmanj dva ustrezno usposobljena strokovnjaka** – učitelja sodelujeta in **skupaj načrtujeta in izvajata pouk** ter spremljata napredek učencev v razredu.

Dandanes se v razredih srečujemo z učenci s precej raznolikimi sposobnostmi in potrebami, kar za učitelja, ki poučuje v običajnem učnem okolju, predstavlja edinstven izziv, pri sodelovalnem poučevanju pa učitelj razrednega pouka in specialni oz. inkluzivni pedagog s svojim znanjem in izkušnjami oblikujeta pouk, prilagojen edinstvenim potrebam vseh učencev.

Oba strokovnjaka - učitelja, ki predstavljata sodelovalni tim, hkrati poučujeta v razredu, skupaj načrtujeta pouk in sta odgovorna za zagotavljanje dobrega počutja in uspeha vseh učencev v razredu (Friend, 2014, str. 3-5).

Sodelovalno poučevanje mora potekati z zavedanjem obeh učiteljev, da ima vsak od njiju edinstveno strokovno znanje in kompetence, ki obogatijo učno izkušnjo učencev. Namen sodelovanja učiteljev je tako doseganje skupnih, vnaprej dogovorjenih (učnih) ciljev.

Sodelovalno poučevanje se izvaja v skupni učilnici oz. prostoru in običajno vključuje več dejavnosti na enem mestu, pri čemer se vlogi učiteljev izmenjujeta. Učitelja si glede na lastne kompetence ustrezno razdelita vloge, vsebino in dele pouka s ciljem zagotavljanja učinkovite diferenciacije in individualizacije in posledično čim aktivnejše vključenosti in uspeha vseh učencev.

Paraprofesionalcev - asistentov oz. spremljevalcev otrok s posebnimi potrebami ne vključujemo v samo definicijo oz. opredelitev sodelovalnega poučevanja, saj je njihova vloga zagotavljanje podpore in pomoči pri učnem procesu. Spremljevalci niso odgovorni za učne dosežke učencev, hkrati pa njihova izobrazba ter obseg znanja nista enakovredna izobrazbi učiteljev oz. drugih strokovnjakov.

Sodelovalno poučevanje NE pomeni, da:

- učitelja izmenično poučujeta predmete;
- en poučuje, medtem ko drugi izdeluje materiale ali ocenjuje izdelke učencev;
- en poučuje, medtem ko drugi sedi, stoji ali opazuje in ne opravlja določene funkcije oz. naloge;
- vsebina ali način poučevanja temeljijo na idejah le enega učitelja;
- en od učiteljev prevzame vlogo mentorja (Villa, Thousand and Nevin, 2013).

Kaj torej JE in kaj NI sodelovalno poučevanje?

Tabela 1: Kaj je in kaj ni sodelovalno poučevanje?

Sodelovalno poučevanje JE	Sodelovalno poučevanje NI
<ul style="list-style-type: none">▪ skupna odgovornost priprave na pouk, poučevanja in vodenja razreda	<ul style="list-style-type: none">▪ kadar le en učitelj skrbi za priprave na pouk in poučuje razred
<ul style="list-style-type: none">▪ sestavni del kontinuiranih storitev za učence s posebnimi potrebami	<ul style="list-style-type: none">▪ »manjši« razred v večji učilnici
<ul style="list-style-type: none">▪ skrbno izbran in usklajen par učiteljev s ciljem zagotavljanja uspeha za VSE učence	<ul style="list-style-type: none">▪ dva učitelja, ki poučujeta homogeno skupino učencev
<ul style="list-style-type: none">▪ oba učitelja sta prisotna v razredu vsak dan	<ul style="list-style-type: none">▪ dodaten »par rok« v učilnici (dodatna pomoč učitelju)
<ul style="list-style-type: none">▪ oba učitelja načrtujeta pouk, ki bo ustrezal potrebam VSEH učencev	<ul style="list-style-type: none">▪ skupno poučevanje učitelja in paraprofesionalca (spremljevalca, asistenta ..)
<ul style="list-style-type: none">▪ oba učitelja sta odgovorna za VSE učence	<ul style="list-style-type: none">▪ poučevanje oz. nudenje podpore inkluzivnega/specialnega pedagoga le učencem s posebnimi potrebami

*Povzeto po Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs (2011)

Učitelj razrednega pouka ima lahko specifično strokovno znanje na področju učnega načrta in poučevanja, vodenja razreda, ima veliko znanja o »nevrotičnih« učencih ter o tempu poučevanja. Inkluzivni ali specialni pedagog pa ima specifično strokovno znanje o ocenjevanju otrokovih zmožnosti in potreb, o diferenciaciji pouka, spremljanju napredka učencev, ima poglobljeno razumevanje učnega procesa ter specifična znanja za individualizacijo pouka.

2.2. Pozitivni učinki sodelovalnega poučevanja

Sodelovalno poučevanje prinaša mnoge koristi za učence, učitelje in šolo, kadar je takšna oblika poučevanja vnaprej dobro načrtovana in zastavljena, pri tem pa je izjemno pomembna tudi podpora vodstva in stalni profesionalni razvoj strokovnih delavcev.

Avtorji navajajo mnogo pozitivnih učinkov oz. koristi sodelovalnega poučevanja za učence (s posebnimi potrebami), kot so na primer izgradnja samozavesti, razvoj socialnih spretnosti in trdnejših odnosov z vrstniki, več pozornosti s strani učitelja, boljši učni dosežki, prav tako pa je tudi veliko koristi za učitelja, kot npr. možnost vpeljave novih učnih pristopov.

Pozitivni učinki sodelovalnega poučevanja oz. koristi za učence v razredu so tako npr. **več prejete pozornosti** s strani učitelja, ki jo učenci prepoznavajo kot najpomembnejšo (Takala in Uusitalo-Malmivaara, 2012, v Kiswarday in Drljić, 2018), med drugim pa je učencem **pouk v takšni obliki bolj zanimiv**, saj so tudi **metode in stili učenja bolj raznoliki**, ker je pouk multisenzoren in večmodalen učenci dosegajo **boljši učni uspeh** in se imajo priložnost naučiti **več različnih spretnosti** (Wilson in Michaels, 2006, v Kiswarday in Drljić, 2018). Tudi učencem s PP sodelovalno poučevanje prinese mnogo koristi, med drugim doseganje **več ciljev iz učnega načrta** (prav tam).

Murawsky (2009) navaja mnogo pozitivnih učinkov oziroma koristi sodelovalnega poučevanja za učitelje in učence, povzetih po različnih strokovnih oz. znanstvenih virih. Strnjen pregled omenjenih pozitivnih učinkov je dostopen v e-gradivih Pedagoškega raziskovalnega centra zvezne države Connecticut (State education resource center, 2020). Navajajo nekatere koristi učence, ki so med drugim tudi: zmanjšanje stigme za učence s posebnimi potrebami; več priložnosti za interakcijo z vrstniki; raznolike učne metode, različni pristopi k poučevanju, bolj pester pouk; izpostavljenost pozitivnim akademskim in socialnim vzornikom (modelom). Nekateri koristi za učitelje pa so na primer: deljena odgovornost in posledično razbremenitev; skupni cilji; večja učinkovitost učiteljev.

Ob tem pa je pomembno poudariti tudi, kakšne so **prednosti sodelovanja inkluzivnega pedagoga v razredu**. Učitelji in študenti so v raziskavi (Omerza idr., 2018), kjer so študentje inkluzivne pedagogike sodelovali v projektu multisenzornega poučevanja, kot prednosti navedli na primer možnost sodelovanja in skupnega načrtovanja, možnost izvedbe vseh načinov (oblik, metod) poučevanja, doprinos neke svežine in pestrosti, širok obseg znanja inkluzivnih pedagogov, pestrost didaktičnih iger in možnost pridobivanja in utrjevanja znanja na drugačen način, veččutni pouk, doživljanje in posledično učenje ter udeležanje diferenciacije in individualizacije, ki posledično vodi do uspešnosti vseh otrok. (Omerza idr., 2018, str. 248).

Ob prisotnosti inkluzivnega pedagoga v razredu se je večina učencev tudi počutila zelo dobro, predvsem zaradi možnosti za veliko ustvarjanja, veliko iger, drugačnega načina pouka, ki je bil zanje zabaven itn. (Omerza idr., 2018).

Rezultati študije, objavljene v letu 2018 (Kiswarday in Drljić, 2018), kažejo, da sodelovalno poučevanje v paru s študentkami inkluzivne pedagogike učiteljicam zagotavlja **bolj sproščeno okolje in pozitivno vzdušje, več humorja, razbremenitev** zaradi delitve vlog in posledično **nižjo stopnjo poklicnega stresa**. V omenjeni raziskavi se je kot pozitivno izkazalo **delo v timu** in posledično **raziskovanje novih pristopov k poučevanju** ter priprava **raznolikih**

didaktičnih materialov, najpomembnejša pa je možnost za **aktivno vključenost vseh učencev** (Kiswarday in Drlić, 2018).

Pripravili smo izbor najpomembnejših koristi sodelovalnega poučevanja.

Tabela 2: Pozitivni učinki sodelovalnega poučevanja

Pozitivni učinki SP – učitelji	Pozitivni učinki SP – učenci
Več priložnosti za profesionalni razvoj, več osebne podpore in priložnosti za sodelovanje z drugim učiteljem	Več prejete individualne pozornosti s strani učitelja in več interakcije z učiteljem.
pridobivanje znanja o strategijah poučevanja učencev z učnimi ali vedenjskimi težavami	Boljše vključevanje, sodelovanje in angažiranost učencev.
možnost preizkušanja in vpeljave novih učnih pristopov in strategij (oblik in metod dela)	Pozitivni oz. zaželeni socialni izidi za vse učence, tako učence s PP kot ostale.
Precej manj porabljenega časa za obvladovanje vedenjskih težav učencev	Za učence s PP: dvig samozavesti, izgradnja pozitivne samopodobe, izboljšanje socialnih spretnosti ter učnega uspeha, močnejša povezanost z vrstniki.
Učitelji so bolj energični in kreativni, poučevanje v paru je zanje bolj zabavno.	Za učence brez PP: izboljšan učni uspeh, učitelji jim namenijo več časa in pozornosti, večji poudarek je na kognitivnih strategijah in učnih spretnostih, izboljšajo se njihove socialne spretnosti in celotna razredna skupnost.
Učitelje spodbudi k samorefleksiji in vodi k pomembnim spremembam v njihovem razumevanju in učnih praksah.	Sodelovalno poučevanje je koristno tudi za učence z učnimi težavami, ki (še) nimajo odločbe o usmeritvi.
Ker učenci prejmejo več individualne pozornosti s strani učiteljev, tudi bolje sodelujejo.	Učenci s PP izražajo bolj pozitiven odnos, vrstnike dojemajo kot vzornike za ustrezno vedenje in učenje, pogosteje se tudi vključujejo v interakcije z vrstniki brez PP.
Razvoj zaupanja med učiteljema – sodelovalnim parom	Učenci z več PP izražajo manj agresivnega/neželenega vedenja, pridobijo samozavest in izražajo več pobud za interakcije z vrstniki. Sčasoma tudi učenci brez PP bolj »naravno« vstopajo v interakcije z njimi.

*SP – sodelovalno poučevanje, PP – posebne potrebe

O sodelovanju razrednega učitelja z inkluzivnim pedagogom v smislu sodelovalnega poučevanja pa Omerza idr. (2018, str. 249) pravijo:

»Tovrstno sodelovanje je za učitelja nujno potrebno, ker mu *primanjkuje* specialnih znanj za pomoč in podporo otrokom, ki imajo posebnosti pri učenju. Tako lahko izvaja drugačen pouk in uporablja vse metode, oblike in načine poučevanja brez občutka, da so učenci zapostavljeni, gradi odnose znotraj razredne skupnosti, kjer ti odnosi temeljijo na vzajemnem sprejemanju različnosti in drugačnosti.« (Omerza idr., str. 249).

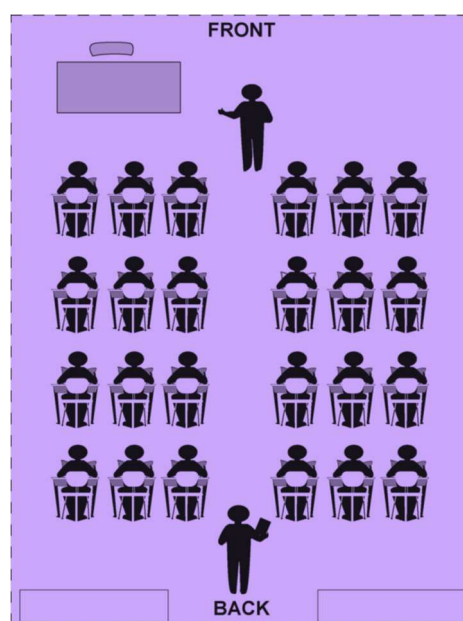
2.3. Šest oblik sodelovalnega poučevanja

Sodelovalno poučevanje se lahko izvaja na različne načine. Ko učitelja (sodelovalni par) primerjata potrebe in sposobnosti učencev za doseganje učnih ciljev določene učne ure, se morata odločiti za najustreznejši način oblikovanja oz. strukturiranja tako poučevanja kot učenja. Friend (2014) opredeljuje šest najpogostejših oblik sodelovalnega poučevanja, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

EN UČI, EN OPAZUJE

En učitelj poučuje celo skupino, drugi pa opazuje in beleži učne, vedenjske in socio-emocionalne značilnosti učencev, kar je še posebej priporočeno v prvih in zadnjih tednih pouka. Pri tej obliki se učitelja vnaprej dogovorita, kakšne vrste podatkov o učencih bosta zbirala med poukom ter na kakšen način. Na koncu učitelja skupaj analizirata pridobljene podatke.

Priporočena uporaba: pogosto ali redko – po potrebi

Slika 1: En uči, en opazuje

Slika povzeta po Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs (2011).

POUČEVANJE PO KOTIČKIH

Poučevanje po kotičkih učiteljem omogoča delo z manjšimi skupinami učencev. Učitelja najprej razdelita učno snov na tri dele (ali več ali manj, tako, da ustreza situaciji) ter učence v tri skupine. Dve skupini vodita učitelja, v tretji pa poteka samostojno učno delo. V času učne ure učenci rotirajo med delovnimi kotički, dokler ne dokončajo vseh treh delov učne vsebine. Ta oblika sodelovalnega poučevanja je koristna, ker učiteljem omogoča oblikovanje aktivnosti, ki so primerne za manjše skupine in omogočajo zadovoljitev individualnih potreb učencev.

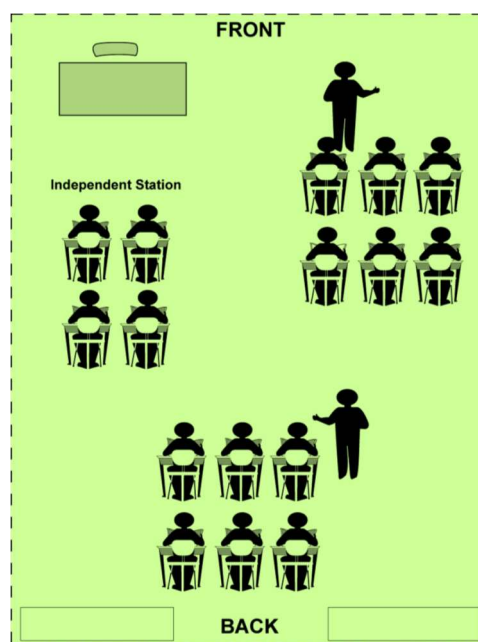
Priporočena uporaba: pogosto

VZPOREDNO POUČEVANJE

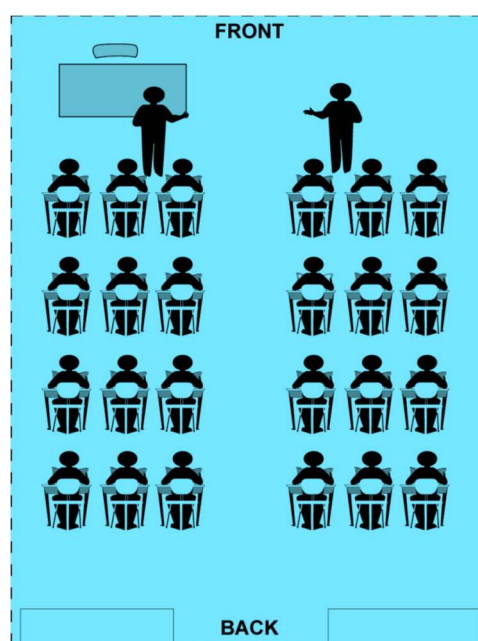
Učitelja razred razdelita na pol ter poučujeta vzporedno, vsak eno skupino, pri čemer pouk prilagajata glede na potrebe učencev. Učitelja oblikujeta skupine z namenom čim uspešnejšega učenja. Razdeljevanje učencev v skupine mora biti prožno, fleksibilno ter temeljiti na potrebah učencev.

Vzporedno poučevanje učiteljem nudi priložnost za boljše sodelovanje ter zmanjševanje vedenjskih težav učencev.

Priporočena uporaba: pogosto

Slika 2: Poučevanje po kotičkih

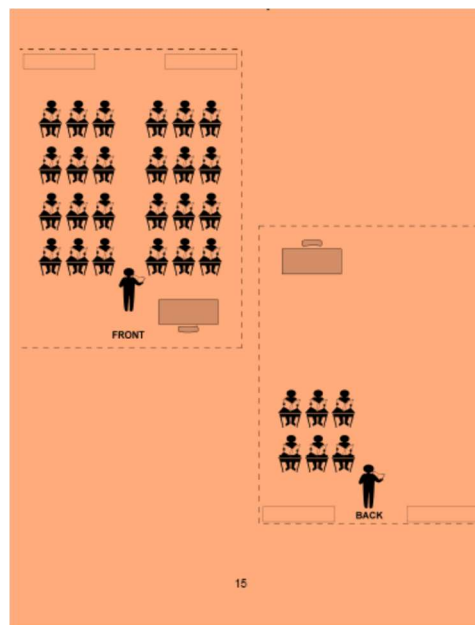
Slika 3: Vzporedno poučevanje

Slika povzeta po Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs (2011).

DOPOLNILNO (DIFERENCIRANO) POUČEVANJE

En učitelj poučuje večino učencev, drugi pa izvaja dopolnilno uro za manjšo skupino učencev s specifičnimi učnimi/individualnimi potrebami ali poučuje isto snov, pouk pa dopolnjuje z materiali ali drugačnimi učnimi pristopi glede na specifične učne potrebe učencev. V okviru dopolnilne učne ure učitelj utrjuje temeljna znanja in spretnosti, zapolnjuje vrzeli v znanju, nudi dodatno, poglobljeno razlago ali nadgradnjo vsebin.

Priporočena uporaba: omejen čas

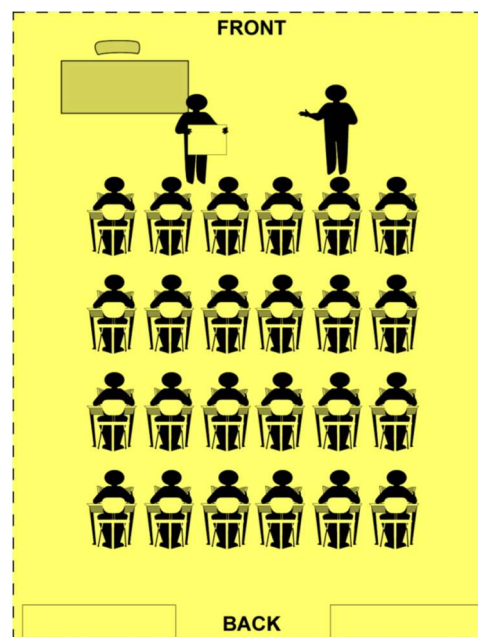
Slika 4: Dopolnilno (diferencirano) poučevanje

Slika povzeta po Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs (2011).

TIMSKO POUČEVANJE

Pri timskem poučevanju oba učitelja hkrati in enakovredno poučujeta razred. Med potekom učne ure se njuni vlogi lahko izmenjujeta, vendar je ključno, da sta oba v celoti vključena v poučevanje.

Priporočena uporaba: občasno

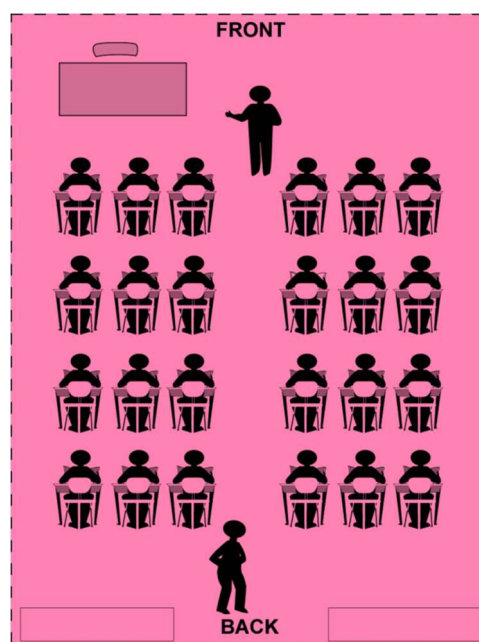
Slika 5: Timsko poučevanje

Slika povzeta po Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs (2011).

EN UČI, EN ASISTIRA

En učitelj poučuje razred, medtem ko drugi spremlja delo učencev ter nudi podporo in prilagojeno izvajanje pouka enemu ali več učencem glede na njihove individualne potrebe. Svetovano je, da se učitelja omenjenega pristopa ne poslužujeta prepogosto ter da vlogi učitelja in »asistenta« tudi menjata.

Priporočena uporaba: redko

Slika 6: En uči, en asistira

Slika povzeta po Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs (2011).

Tabela 3: Pregled prednosti, slabosti in priporočila za uporabo modelov sodelovalnega poučevanja

OBLIKA	PREDNOSTI	SLABOSTI	UPORABA
VZPOREDNO POUČEVANJE	Prilagojen učencem, na voljo več časa za aktivno participacijo, posvečanje posameznikom.	Potrebno je natančno opredeliti cilje in naloge vsakega učitelja.	pogosto
TIMSKO POUČEVANJE	Primeren za vse oddelke (za nižjo in višjo stopnjo).	Ni usmerjeno v formiranje skupin – lahko se izvaja s celotnim oddelkom.	Občasno, priljubljena oblika med učitelji.
DOPOLNILNO POUČEVANJE	Poglobljena dodatna oz. dopolnilna razlaga učne snovi in različne priložnosti za utrjevanje snovi. Primerna za otroke z UT in PP.	Prepogosto »izločanje« otrok s PP → ne homogene ampak heterogene skupine!.	občasno
EN UČI, EN OPAZUJE	Opazovanje sposobnosti otrok, zbiranje podatkov o znanju, potrebah otrok.	Ni primerno pri učnem paru, ki še ne sodeluje dolgo, saj bi lahko ta oblika bila mišljena kot »evalvacija«.	Omejen čas, po potrebi.
EN UČI, EN ASISTIRA	Učitelj, ki poučuje razred opravi večino dela. Učitelj, ki asistira je ves čas na voljo za pomoč učencem.	Zgolj en učitelj ves čas uči. Pomembno je, da se vlogi menjata.	Omejen čas, po potrebi.
POUČEVANJE PO KOTIČKIH	Učiteljice v nižjih razredih so navajene na takšno poučevanje.	Kotički oz. skupine morajo delovati samostojno. Potrebno je uravnavati glasnost in dobro načrtovati tudi samostojne dejavnosti.	pogosto

3. PRIPRAVA NA SODELOVALNO POUČEVANJE

Sodelovalno poučevanje ena izmed možnosti zagotavljanja podpore učencem s posebnimi potrebami v razredu, a raziskave kažejo, da je lahko koristno tudi za druge skupine učencev.

Sodelovalno poučevanje je primerno za VSE učence, ne le za učence s posebnimi potrebami. Tako lahko vključimo tudi učence z učnimi težavami, učence priseljence in tiste, ki jim Slovenščina ni prvi jezik, za učence z vedenjskimi motnjami, pa tudi za učence s kognitivnimi primanjkljaji (motnjo v duševnem razvoju) in seveda tudi za nadarjene učence.

Pred vpeljavo in izvajanjem sodelovalnega poučevanja je potrebno razmisliti, komu bo takšna oblika poučevanja namenjena. Se bomo osredotočili izključno na učence s posebnimi potrebami oz. učence, ki potrebujejo dodatno učno pomoč, ali bomo vključili tudi druge ogrožene skupine oziroma posameznike, kot so učenci priseljenci, nadarjeni ...

3.1. Pripravljenost in vloga vodstva šole

Za zagotavljanje podpornega okolja za učinkovito implementacijo in izvajanje sodelovalnega poučevanja v šoli je **ključnega pomena podpora vodstva šole**.

Vodstvo šole naj bi:

- ✓ Imelo dovolj znanja in razumelo definicijo, namen in oblike sodelovalnega poučevanja;
- ✓ Sodelovalo pri evalvaciji sodelovalnega poučevanja;
- ✓ Bilo zmožno podati informacije o definiciji in namenu sodelovalnega poučevanja ostalimi deležniki
- ✓ Razumelo oblike sodelovalnega poučevanja, ki so najučinkovitejše, ter vedelo, kdaj je uporaba posamezne oblike priporočena;
- ✓ Zagotovilo finančna sredstva za materiale;
- ✓ Gradilo in podprlo šolsko kulturo, ki zagovarja in podpira poučevanje in izobraževanje VSEH učencev;
- ✓ Zagotavljalo dovolj priložnosti in sredstev za profesionalni razvoj zaposlenih;
- ✓ Pričakovalo, da bodo vsi učitelji odgovorni za rezultate učencev, tako na akademskem kot vedenjskem področju;
- ✓ Razvilo politiko šole, ki določa merila za umestitev učencev v razred, kjer poteka sodelovalno poučevanje;
- ✓ Razmislilo o normativu učencev v programu sodelovalnega poučevanja in učence enakomerno razporedilo
- ✓ Aktivno podpiralo proces spreminjanja politike šole.

Na kakšen način lahko vodstvo zagotovi podporo sodelovalnemu poučevanju?

- ✓ Na inkluzijo lahko gleda kot na skupen trud, sodelovanje in se ob tem zaveda, da je uspeh učencev s PP odgovornost vseh, ne le specialnih/inkluzivnih pedagogov;
- ✓ Zagotovi kontinuirano podporo za učence s posebnimi potrebami ter ustrezne storitve/podporo/prilagoditve, ki jih učenci prejmejo na podlagi svojih unikatnih potreb, ki so opisane tudi v njihovih individualiziranih programih (IP)
- ✓ Izogiba naj se izjavam kot npr.: »Vsi učenci s PP bodo dobili ustrezno podporo v programu sodelovalnega poučevanja« ali »Smo popolnoma inkluzivna šola«.
- ✓ Učitelje ustrezno razvrsti v pare in s tem zagotovi uspešne sodelovalne pare.
- ✓ Učiteljem omogoči, da prostovoljno sodelovalno poučujejo, saj s tem oblikuje okolje, v katerem bo sodelovalno poučevanje precej verjetno uspešno.
- ✓ Učiteljem omogoči čas za skupno načrtovanje in priprave na pouk. To je lahko zahtevno, vendar je ključno, da se učiteljem čim pogosteje zagotovi čas za skupno načrtovanje.
- ✓ Zagotovi ciljno usmerjene in kontinuirane priložnosti za profesionalno usposabljanje, ki bo prispevalo k uspešnemu programu sodelovalnega poučevanja.

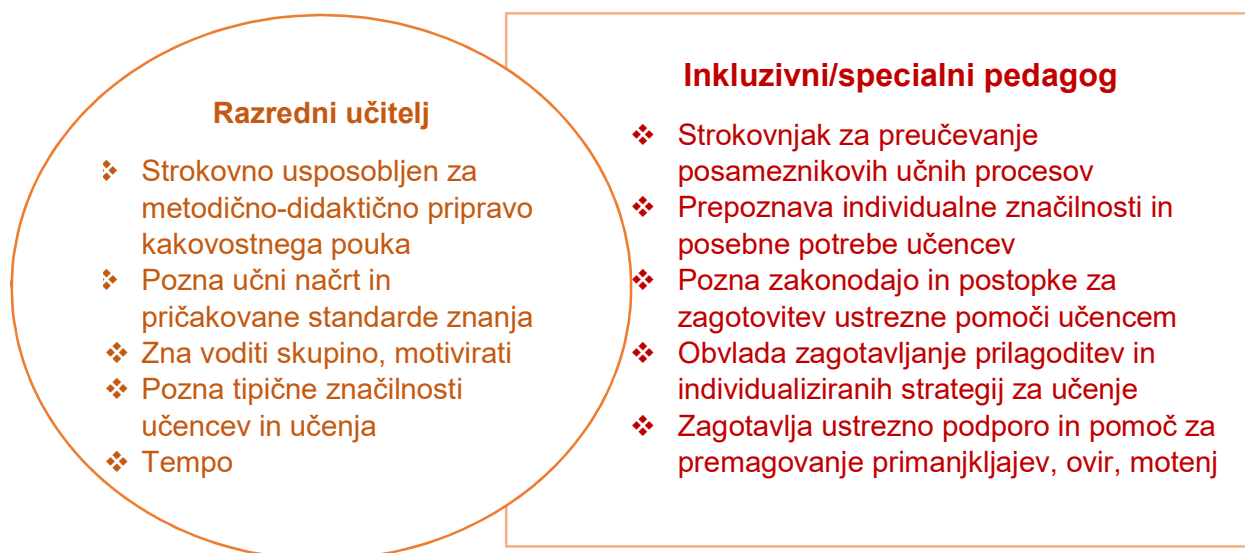
Uspešna vpeljava programa sodelovalnega poučevanja je odvisna od mnogih dejavnikov, vendar predanost vodstva procesu, zagotavljanje podpore učiteljem in stalno strokovno usposabljanje strokovnjakov lahko zagotovijo uspešnejšo prakso sodelovalnega poučevanja.

3.2. Priprava učiteljev – sodelovalnih parov

Pri začetni implementaciji sodelovalnega poučevanja ravnatelj k sodelovanju običajno povabijo učitelje, ki so naklonjeni takemu pristopu in ki tudi sami izrazijo željo po sodelovanju. Na začetku je izjemno pomembno, **da smo pri razdelitvi osebja v pare za sodelovalno poučevanje razumni in preudarni**. Če želimo, da bo učenje uspešno, mora biti osebje pripravljeno na redno skupno načrtovanje in delo, s ciljem v okviru pouka tudi zadovoljiti (posebne) potrebe svojih učencev. Iz tega razloga je ključnega pomena, da se združevanje osebja skrbno preuči. Za dolgoročni uspeh pa je pomembno tudi, da vsi strokovni delavci sodelovalno poučevanje razumejo kot pričakovano standardno prakso.

Ob tem je potrebno tudi preučiti individualne spretnosti učiteljev, katerim je sodelovalno poučevanje sprva dodeljeno. Učenci, ki jih želimo vključiti v sodelovalno poučevanje, imajo običajno zelo raznolike potrebe, zato učitelji z omejenimi oz. manj izkušnjami morda niso najboljša izbira.

Pomembno se je zavedati, da ima vsak učitelj edinstven doprinos, vendar je pri sodelovalnem paru zelo pomembno tudi **ujemanje** med učiteljema. **Cilj sodelovalnega poučevanja je združiti prednosti in moči posameznikov**, deliti znanje oz. se **drug od drugega učiti** in skupaj stremeti k **izboljšanju dosežkov učencev**.

Slika 7: Naloge razrednega učitelja in specialnega pedagoga

Da bi učitelja uspela začeti graditi odnose in ustvarila tim, morata imeti **skupno razumevanje sodelovalnega poučevanja** in si deliti vizijo za dosežke in uspeh učencev.

Učitelji imajo pogosto različne stile poučevanja, težnje, stališča, pričakovanja in sposobnosti prilagajanja spremembam. Prvi korak pri pripravi dveh strokovnjakov na sodelovalno poučevanje bi moral vključevati **pogovore o njunih preferencah**.

Na voljo je veliko **vprašalnikov**, ki vodijo učiteljevo refleksijo, kjer ocenijo ali opišejo različne vidike poučevanja, tudi pričakovanja do učencev, želje po rutini v učilnici, prav tako izpostavljajo kakršna koli vprašanja ali vsebine, o katerih se ne bodo pogajali. Učitelja **običajno izpolnjujeta ankete posebej, potem pa skupaj razpravljata o odgovorih**. Ko se pojavijo nesoglasja, se lahko učitelja vzajemno odločita, kako bosta ravnala naprej. Nekaterih vidikov (nesoglasij) ni mogoče obravnavati takoj, vendar jih je mogoče prepoznati, kar lahko učiteljem pomaga pri ustvarjanju medsebojnih odnosov.

Za uspešno sodelovalno poučevanje sta ključnega pomena **ohranjanje odprte komunikacije in gradnja zaupanja**. Najpomembneje je, da se z uporabo vprašalnikov ali drugih strategij za strukturiranje razprav prepoznajo razlike, ki jih učitelji obravnavajo, preden te postanejo vir konfliktov ali težav v učilnici.

V nadaljevanju je izpostavljenih nekaj tem za uvodne razprave učiteljev o sodelovalnem poučevanju :

- Kakšno je skupno prepričanje / vizija v zvezi s sodelovalnim poučevanjem;
- Kako poiskati čas za načrtovanje in ga učinkovito uporabiti;
- Kako obravnavati specifične potrebe učencev med sodelovalnim poučevanjem;
- Kako razrešiti konflikte z učiteljem partnerjem znotraj sodelovalnega poučevanja;
- Raziskovanje šestih pristopov sodelovalnega poučevanja (kako / kdaj jih izvajati);
- Kako vzpostaviti rutine v učilnici in kako upravljati z vedenjem;
- Kako ubesediti pričakovanja učencev (uspešnost in postopki);
- Kakšne so preference in delitev glede učnih stilov;
- Kako določiti postopke ocenjevanja in si porazdeliti odgovornosti.

Svetujemo, da naj učitelja v sodelovalnem paru pred pričetkom izvajanja sodelovalnega poučevanja izpolnita Kontrolni seznam za razporeditev nalog pri sodelovalnem poučevanju (Priloga 1). Učitelja vprašanja skupaj pregledata, se o njih pogovorita in nato pri vsakem vprašanju skupaj izbereta najustreznejši odgovor.

3.3. Strokovno usposabljanje zaposlenih

Pred pričetkom izvajanja sodelovalnega poučevanja je ključnega pomena strokovno usposabljanje vseh sodelujočih učiteljev in drugih zaposlenih, ki naj vključuje kriterije in pogoje ter temeljne vsebine s področja sodelovalnega poučevanja in podrobne informacije o načinu izvajanja sodelovalnega poučevanja.

3.3.1. Strokovno usposabljanje učiteljev

Strokovni delavci, ki bodo izvajali sodelovalno poučevanje, bi se morali udeležiti posebnega strokovnega usposabljanja, okviru katerega se seznani s temeljnimi koncepti in oblikami sodelovalnega poučevanja, usposabljanje pa vključuje tudi grajenje profesionalnih odnosov. Ustrezno strokovno usposabljanje mora biti osredotočeno na strategije sodelovalnega poučevanja, odnose, učni načrt, prilagoditve, prilagojen pouk.

Zaželeno je, da se učiteljski sodelovalni par **skupaj** udeleži usposabljanja. S tem učiteljem zagotovimo **priložnosti za izmenjavo znanj** ter za **grajenje medosebnih odnosov**. Učiteljski par tako pridobi **skupno razumevanje sodelovalnega poučevanja** in zgradi **sodelovalni odnos**.

V usposabljanje za sodelovalno poučevanje je potrebno vključiti tudi teme, ki se ukvarjajo z vprašanjem, **kako razrešiti nestrinjanja** v sodelovalnem okolju **in kako ukrepati, če dogovora ni mogoče doseči**.

Teme strokovnega usposabljanja naj bi poleg tega vključevale tudi razvoj zavedanja, da se sodelovalno poučevanje pričakuje na ravni celotne šole in da bodo po vsej verjetnosti na neki točki vsi učitelji enkrat morali pri tem sodelovati.

Kljub udeležbi na začetnem usposabljanju pa je za nove učitelje sodelovalnega poučevanja smiselno uvesti **mentorski program**.

3.3.2. Strokovno usposabljanje ostalih zaposlenih

Poleg učiteljev je nujno tudi informiranje in strokovno usposabljanje drugih zaposlenih (**ravnatelj, šolska svetovalna služba, vodje aktivov**), še posebej, če bodo vključeni v **spremljanje** sodelujočih pri sodelovalnem poučevanju in evalvacijo programa.

Za ustrezno ocenjevanje učinkovitosti izvajanja sodelovalnega poučevanja v razredu je namreč zelo pomembno, da je vodstvo seznanjeno z dobro prakso sodelovalnega poučevanja – da torej ve, kako naj bi izgledalo kvalitetno sodelovalno poučevanje.

Učinkovito usposabljanje vseh zaposlenih bi moralo biti stalno in dosledno, s tem bi zagotovili uspešno izvajanje kakovostnega programa sodelovalnega poučevanja, prav tako pa bi tudi izpopolnjevali spretnosti vseh vključenih.

V nadaljevanju je potrebno predvideti tudi rešitve, ki se jih lahko poslužujemo v primeru, da imata oba ali eden izmed strokovnih delavcev težave pri izvajanju sodelovalnega poučevanja – potrebno je vedeti, kakšne rešitve, pomoč in strokovno usposabljanje bomo učiteljem v tem primeru ponudili oziroma omogočili.

3.4. Pripravljenost šole na sodelovalno poučevanje

Pred pričetkom izvajanja sodelovalnega poučevanja je priporočljivo izpolnjevanje kontrolnega seznama »Pripravljenost šole na sodelovalno poučevanje«.

Tabela 4: Kontrolni seznam pripravljenosti šole na sodelovalno poučevanje

	DA	NE
Vodstvo šole je predano sodelovalnemu poučevanju in nudi podporo, še posebej pri zagotavljanju časa za skupno načrtovanje sodelovalnega para in za profesionalni razvoj.		
Učitelji so sodelovali pri načrtovanju implementacije SP in profesionalnem usposabljanju na temo SP.		
Vodstvo šole je zagotovilo potrebne materiale (materiale za učilnico, literaturo o SP itd.) in podprlo implementacijo SP.		
Za učitelje, ki se niso udeležili usposabljanja o SP, so izdelani načrti za pridobitev manjkajočih informacij in znanj.		
Za starše in druge zainteresirane so izdelani načrti informiranja o SP.		
Izdelani so načrti za evalvacijo sodelovalnega poučevanja.		
Vpeljava sodelovalnega poučevanja predstavlja del načrta za razvoj kakovosti šole .		
Učitelji RP in inkluzivni pedagogi sodelujejo s ciljem zagotavljanja uspeha za vse učence.		
Učitelji v sodelovalnem paru imajo predviden skupni čas za načrtovanje sodelovalnega poučevanja.		

*Prirejeno po vprašalniku School Readiness Checklist (Shumway, Gallo, Dickson in Gibbs, 2011)

4. IZVAJANJE SODELOVALNEGA POUČEVANJA

Vpeljava sodelovalnega poučevanja v prakso se postopoma razvija skozi šest stopenj, od začetne priprave do izvajanja in evalvacije.

Priprava na so-poučevanje

1. Stopnja

- Identifikacija ciljnih skupin učencev
- Razmislek o učencih, za katere bi bilo sodelovalno poučevanje še posebej koristno (npr. učenci z UT, s PP, tujejezični, priseljeni, nadarjeni učenci ipd.)

2. Stopnja

- Izbor sodelujočih za začetno izvajanje programa
- Nudenje podpore začetnim izvajalcem sodelovalnega poučevanja

3. Stopnja

- Strokovno usposabljanje vodstva
- Strokovno usposabljanje učiteljev in drugih zaposlenih

Izvajanje so-poučevanja

4. Stopnja

- Nadaljnje nudenje podpore za začetne izvajalce programa
- Preverjanje verodostojnosti izvajanja
- Nadaljnje nudenje strokovnega usposabljanja

5. Stopnja

- Nudenje pomoči pri težavah s sodelovalnim poučevanjem
- Postopno razširjanje sodelovalnega poučevanja znotraj šole in znotraj celotnega okrožja (šolskega okoliša)

6. Stopnja

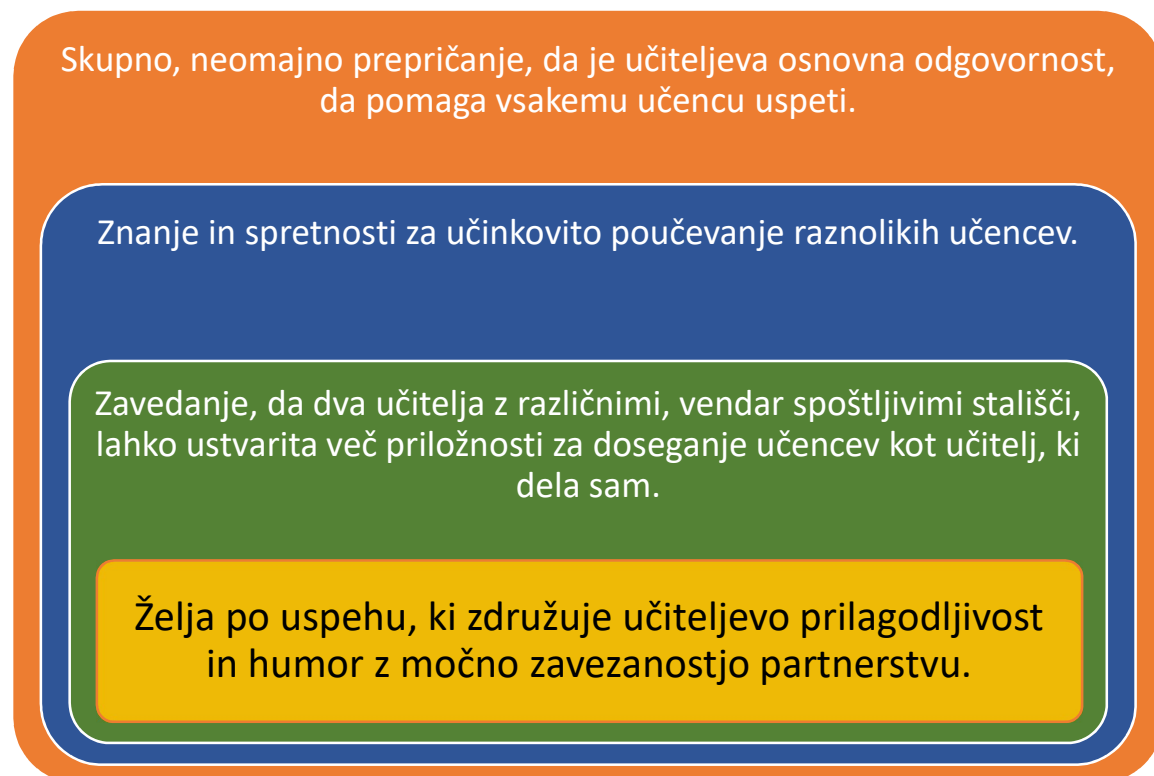
- Vrednotenje učinkovitosti sodelovalnega poučevanja na podlagi dosežkov učencev in evalvacije učnih načrtov
- Zbiranje dodatnih informacij za vrednotenje programa, vključno z drugimi lestvicami, ki merijo napredek učencev z vidika drugih strokovnih služb.

Pomembno se je zavedati, da uspešna implementacija sodelovalnega poučevanja zahteva določen čas, koordinacijo ter zaupanje med učiteljema.

4.1. Kako poučevati sodelovalno

Kot pri vseh odnosih je tudi za vzpostavljanje sodelovalnega poučevanja potreben čas. Ko učitelja delata skupaj, gradita zaupanje in vzpostavita strukturo, v kateri lahko oba nemoteno delata.

Elementi učinkovitih učiteljev:

Slika 8: Sodelovanje učiteljev

Nasvet za učitelja v sodelovalnem paru:

Poskrbite, da bodo vsi, predvsem pa učenci vedeli, da sta ekipa!

- Prepričajte se, da sta imeni obeh učiteljev na vratih (ali vsaj v učilnici);
- Poskrbite, da bosta oba učitelja obravnavana kot enakovredna partnerja v učilnici;
- Naj bosta imeni obeh učiteljev na vsej dokumentaciji, pripravah in korespondenci s starši;
- Predstavita se kot tim.

Seveda je za razvoj sodelovalnega poučevanja pomemben prvi korak in pozitiven začetek šolskega leta. V spodnji preglednici je nekaj predlogov za to.

Tabela 5: 10 nasvetov za pravičen začetek sodelovalnega poučevanja

Sodelovalno poučevanje - 10 nasvetov za pravičen začetek	1. Takoj, ko boste izvedeli, kdo bo vaš partner v sodelovalnem poučevanju, se obrnite na to osebo. Predlagajte sestanek pred začetkom šolskega leta tudi, če te možnosti ni uradno odredila uprava.
	2. Pred poučevanjem se pogovorite o tem, kaj za vsakega od vas ni sprejemljivo – prepričanja, ki so vam kot učitelju najbolj pomembna. Če se v nekaterih pogledih ne strinjate (npr. redni učitelj meni, da bi moral izvajati vse učne načrte, vendar se specializirani učitelj ne strinja; specializirani učitelj meni, da bi moral delati izključno z učenci s PP vendar se redni učitelj ne strinja), je pomembno, da se dogovorite, preden pričnete s poukom. Pogovorite se o poučevanju in vedenju v učilnici, o tem, kako bosta upravljala razred.
	3. Pogovorite se, kako boste učence poučevali prvi dan sodelovalnega poučevanja. Kako boste učencem razložili, da bosta v učilnici dva enakovredna učitelja, čeprav eden ne bo stalno prisoten?
	4. Ustvarite razmeroma podroben načrt pouka za prvi dan z učenci. Vključuje naj delo v skupinah učencev. Oba učitelja naj prevzemata aktivno učno vlogo.
	5. Načrtujte prvi teden pouka. Pogovorite se o prvem dnevu ter o strategijah, kako se bodo učenci razvrščali v skupine. Z učenci se pogovorite o osebni odgovornosti vsakega za učenje in sodelovanje pri pouku.
	6. Pogovorite se o tem, kako boste ravnali v problemskih situacijah – v dilemah "Kaj, če....:" Kaj pa, če eden od naju naredi napako med poučevanjem? Kaj, če enega od naju skrbi nekaj, kar je drugi rekel učencem? Kaj, če enemu od naju ne ustreza način spopadanja z določenim poučevalnim ali vedenjskim problemom med poukom?
	7. Začnite pogovor o drugih pomembnih zadevah, vključno z ocenjevanjem dela učencev, sistemom za ocenjevanje dela učencev s PP, ocene poročil, možnosti, s katerimi se oba strinjata (ali nobeden) za prilagajanje raznolikim potrebam učencev.
	8. Pogovorite se o opravilih in o tem, kdo bo za njih poskrbel (npr. kopiranje, priprava didaktičnih materialov, priprava laboratorija).
	9. V prvem mesecu šole se večkrat sestanite ter se pogovorite o osnovnih zadevah, ki so vezane na pouk, o vedenju v razredu in o partnerskem sodelovanju.
	10. Porabite nekaj časa, da se spoznate kot strokovnjaki in ljudje – to vam bo pomagalo, da boste postali partnerji v sodelovalnem poučevanju!

4.2. Načrtovanje in izvajanje pouka

Učitelji se zagotovo dobro zavedajo, da je načrtovanje ključni del pouka. Skozi postopek načrtovanja pouka lahko razmislijo o učnih ciljih in potrebnih pristopih, prilagoditvah, pripomočkih in drugih podporah za pomoč učencem pri doseganju le-teh.

Proces načrtovanja je za učitelje, ki pouk izvajajo v sodelovalnem poučevanju, še bolj ključen, ker se morajo pogovoriti o vlogah in prispevanju vsakega člana ekipe med poukom. Načrtovanje sodelovalnega poučevanja naj poteka z določenimi časovnimi roki. Največja korist načrtovanja sodelovalnega poučevanja je, da sodelovalnemu timu omogoči, da vsako učno enoto izpelje tako, da lahko kar najbolj pride do izraza specialnost vsakega od obeh učiteljev. Prav tako so pomembni premišljeni pogovori o potrebah učencev (tj. uporaba različnih pristopov, diferenciacija in individualizacija pouka, razvrščanje v skupine, zagotavljanje ustreznih prilagoditev, didaktičnih pripomočkov in ponazoril, pomisleki o ocenjevanju).

Načrtovanje tudi omogoča učiteljem, da razmislijo in ocenijo uspešnost sodelovalnega poučevanja, proslavijo uspehe in sproti rešujejo nastala vprašanja ali pomisleke.

Ključno je, da se učitelji redno srečujejo in vključujejo druge oblike sodelovanja na daljavo, kot so Google Documents, spletne konference, telefon ali e-pošta. Čeprav se bodo srečevali z izzivi, morajo najti načine za smiselno in učinkovito načrtovanje pogovorov o učencih in pouku.

4.3. Poučevanje učencev z učnimi težavami in posebnimi potrebami

Kultura razreda v katerem poteka sodelovalno poučevanje, mora ustrezati učnim, vedenjskim, socialnim in čustvenim potrebam vseh učencev. Da se to lahko zgodi, morata biti učitelja seznanjena z edinstvenimi potrebami vsakega učenca. Prav tako morata biti seznanjena z vsemi priporočili in odločbami ter individualiziranimi programi pred prvim dnem pouka. To učiteljema omogoča čas, da opredelita vso potrebno podporo ali postopke in jih vzpostavita tako, da so učenci že prvi dan pouka uspešni in čutijo povezanost z vrstniki in učitelji. Nekateri redni učitelji si ne želijo vedeti, kateri učenci imajo individualiziran program, ker naj bi se tako izognili pristranskosti. Vendar to povzroča resne težave, saj učencem ne morejo zagotoviti ustreznega učnega okolja, če ne poznajo njihovih posebnih potreb.

Nekaj vprašanj, ki bi si jih učitelji morali zastaviti in upoštevati, da bi zadovoljili potrebe učencev, so:

- Ali individualizirani programi vključujejo načrte vedenja? Če je odgovor pritrdilen, kakšna so ciljna vedenja in potrebna podpora za njihovo obravnavo?
- Ali imajo kateri od učencev ovirane telesne ali kognitivne sposobnosti, za katere so potrebni specializirani pripomočki in dodatna strokovna pomoč? Če jih imajo, na kakšen način so ovirani? Katere dodatne informacije so potrebne? Kako naj se ustrezno pripravi učitelj? Se mora naučiti kakšne dodatne spretnosti?
- Ali individualizirani programi učencev vključujejo spremembe učnega načrta ter prilagoditve? Če je odgovor pritrdilen, kako bi najbolje prilagodili pouk in dokumentirali trud učenca?
- Ali kdo od učencev potrebuje socialno ali čustveno podporo? Če potrebujejo, kako lahko učitelji ustvarijo varno in spodbudno podporno učno okolje?

4.3.1. Koraki za načrtovanje poučevanja učencev s posebnimi potrebami

1. Z uporabo individualnega programa učencu zagotovimo podporo pri izobraževanju. Inkluzivna podpora se lahko kaže kot postranska podpora ali podpora pri poučevanju, obvladovanju vsebine ter učenju samostojnosti.
2. Preverimo dostopnost osebja oz. učiteljev, ki bi bili pripravljeni nuditi pomoč učencem pri učenju.
3. Preverimo razmerje med učenci, ki potrebujejo dodatno pomoč, ter med tistimi, ki ne potrebujejo dodatne strokovne pomoči drugega učitelja. To razmerje se razlikuje glede na število učencev s posebnimi potrebami in glede na učiteljevo razporeditev učencev pri pouku.
4. Sestavimo urnik, ki ustreza učencu glede na njegove prilagoditve ter ustrezno vključimo specialnega/inkluzivnega pedagoga pri razporeditvi dodatnih ur pomoči.
5. Sprva razporedimo učence s posebnimi potrebami ter nato še tiste učence, ki ne potrebujejo dodatne pomoči oz. razlage.
6. Nadaljujemo z tradicionalnim postopkom načrtovanja poučevanja.

Spodnji tabeli sta namenjeni učiteljema pri načrtovanju pouka ter pri razporejanju ur za učence, ki potrebujejo dodatno strokovno pomoč inkluzivnega oz. specialnega pedagoga.

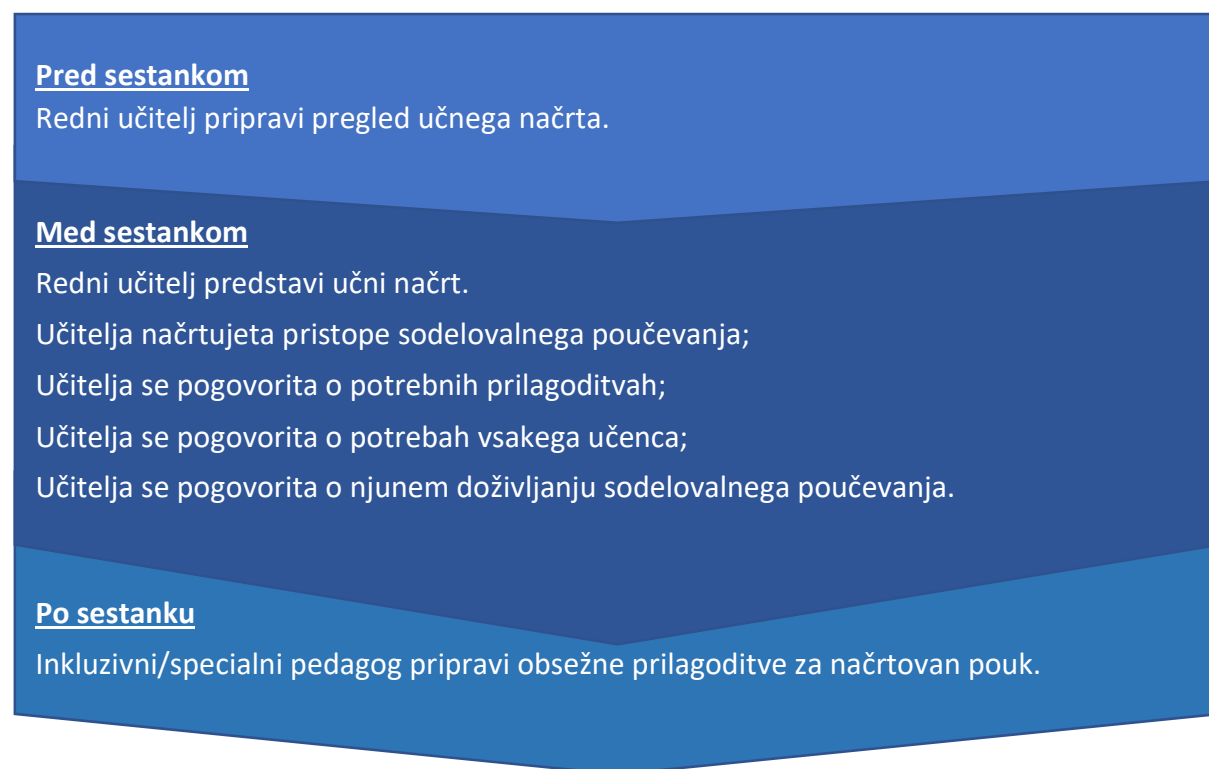
V tabelo vpišemo število otrok s PP, ki bodo potrebovali izbrano pomoč oz. učitelja

Tabela 6: Načrtovanje razporeditve ur pomoči pri sodelovalnem poučevanju v predšolskem obdobju in na razredni stopnji

PREDMETNO PODROČJE	Oblika pomoči in podpore otroku			Prilagoditev
	Ni potrebna	Pomoč spec. / inkluz. ped. oz. izvajalca DSP	Pomoč učitelja, ki izvaja sodelovalno poučevanje	
VRTEC				
Gibanje				
Umetnost				
Jezik				
Matematika				
Narava				
Družba				
1. RAZRED				
Jezik				
Matematika				
Okolje				
Umetnost				
Šport				
Branje in pisanje				
2. RAZRED				
Jezik				
Matematika				
Okolje				
Umetnost				
Šport				
3. RAZRED				
Jezik				
Matematika				
Okolje				
Umetnost				
Šport				
Branje in pisanje				

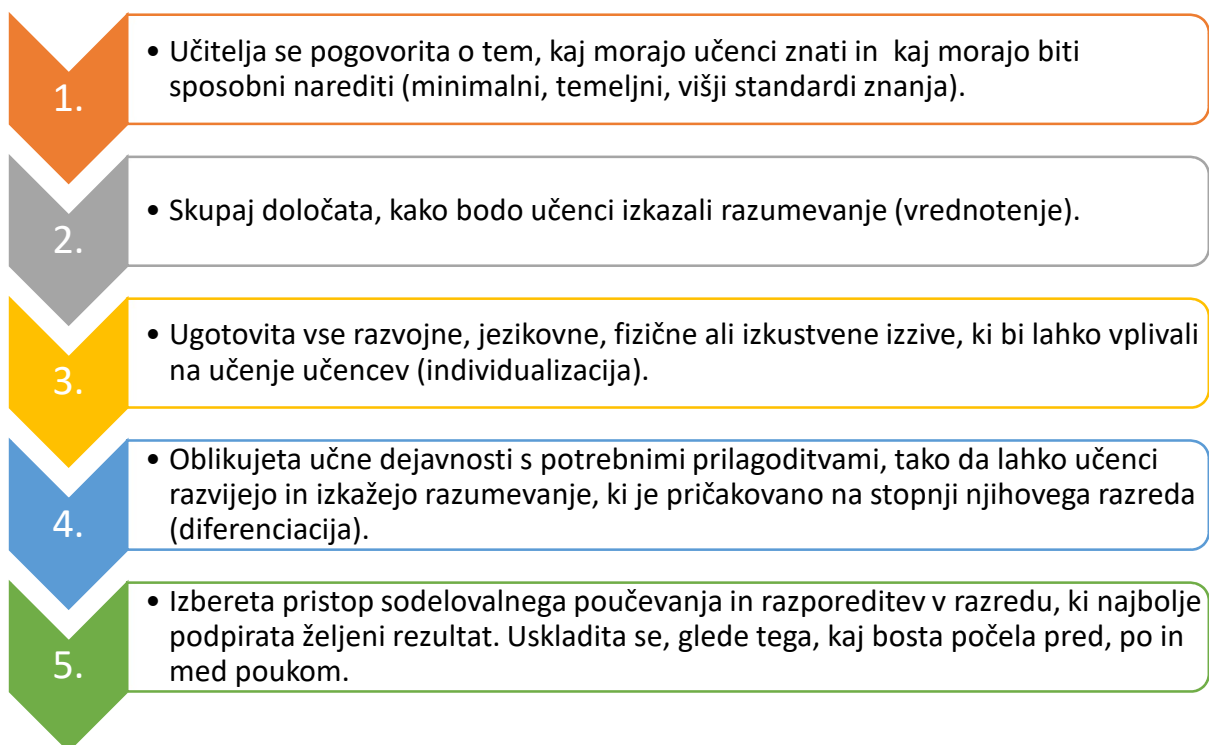
Tabelo lahko ustrezno prilagodimo za višje razrede, tako da dodamo specifična predmetna področja, na primer tuji jeziki...

4.4. Načrtovanje sodelovalnega poučevanja – priprava na učno uro

Slika 9: Priprava na učno uro

Primer postopka načrtovanja sodelovalnega poučevanja

Slika 10: Primer postopka načrtovanja sodelovalnega poučevanja

Učna priprava za sodelovalno poučevanje po Diekerju (2006) vključuje naslednje elemente:

- glavna tema - ideje / cilji;
- aktivnosti znotraj pouka;
- način preverjanja in ocenjevanja (standardni / prilagojen);
- struktura sodelovalnega poučevanja;
- učne prilagoditve;
- prilagoditve za uravnavanje vedenja;
- potrebni materiali / podpora in
- podatki / opombe o uspešnosti.

V nadaljevanju sta predstavljena primera priprave na učno uro sodelovalnega poučevanja.

Tabela 7: Primer načrta za sodelovalno poučevanje

Ta primer načrta za sodelovalno poučevanje uporablja načrtovalni model 5E, ki ga je razvil »Biological Science Curriculum Study« .				
MODEL 5E = Engagement → Exploration → Explanation → Elaboration → Evaluation Motiviranje → Raziskovanje → Pojasnjevanje → Uporaba → Vrednotenje.				
Primer načrta za sodelovalno poučevanje				
Učitelji:		Učenci s posebnimi potrebami:		
Predmet:				
Datum:				
UČNA TEMA				
Cilji učne ure:				
Dejavnosti učne ure	Materiali/Viri	Prilagoditve učnega načrta in pouka	Model sodeloval. poučevanja*	Zapiski o dosežkih učencev
1. engagement – motiviranje				
2. exploration – raziskovanje				
3. explanation – pojasnjevanje				
4. elaboration – uporaba				
5. evaluation – vrednotenje				

*Oznake modelov sodelovalnega poučevanja

U-O En uči, en opazuje	D Dopolnilno (diferencirano) poučevanje
K Poučevanje po kotičkih	T Timsko poučevanje
V Vzporedno poučevanje	U-A En uči, en asistira

Tabela 8: Primer načrta za sodelovalno poučevanje 2

Ta primer načrta za sodelovalno poučevanje je namenjen spodbujanju samostojnega učenja, ki sta ga razvila Pearson in Gallagher (1983).				
Primer načrta za sodelovalno poučevanje				
Učitelji:			Učenci s posebnimi potrebami:	
Predmet/razredna stopnja:				
Datum:				
UČNA TEMA				
Cilji učne ure:				
Dejavnosti učne ure	Materiali/Viri	Prilagoditve učnega načrta in pouka	Model sodelovalnega poučevanja*	Zapiski o dosežkih učencev
Osnovno poučevanje (učitelj naredi vse)				
Sodelovalni pouk (učitelj naredi s pomočjo učencev)				
Vodeni pouk (učenci naredijo s pomočjo učitelja)				
Samostojni pouk (učenci naredijo vse)				

*Modeli sodelovalnega poučevanja

U-O En uči, en opazuje	D Dopolnilno (diferencirano) poučevanje
K Poučevanje po kotičkih	T Timsko poučevanje
V Vzporedno poučevanje	U-A En uči, en asistira

Pri spremljanju izvedenih učnih ur in njihovi evalvaciji vam je lahko v pomoč Lestvica za spremljanje sodelovalnega poučevanja (Priloga 1). Namenjena je spremljanju oblik sodelovalnega poučevanja in aktivnosti sodelovalnega para med učno uro.

4.5. Spremljanje napredka učencev

Ena od prednosti sodelovalnega poučevanja je možnost delitve odgovornosti za zbiranje in dokumentiranje napredka učencev. Med fazo načrtovanja lahko učitelja določita, katero večino je potrebno ovrednotiti in nato skupaj določita najboljši način pridobivanja informacij o učencih. Prav tako se morata dogovoriti o tem, katere prilagoditve bosta uporabila in na kakšen način bosta najprimerneje opisala sposobnosti učencev. En učitelj lahko opazuje učence z uporabo kontrolnega seznama, dnevnika opazovanja ali drugega sistema za beleženje napredka, medtem ko drugi učitelj vodi dejavnost. Prav tako bi morala učitelja med pripravami za sodelovalno poučevanje razpravljati o več oblikah podatkov, ki jih bosta uporabila za ocenjevanje razumevanja in uspešnosti učencev (tj. dnevne ocene, ocene projektov, kontrolni sezname, rubrike, vzorci dela, opazovalni / anekdotični zapisi, referenčni testi itd.) in kako pogosto bosta zbirala podatke o napredku. Inkluzivni oz. specialni pedagog mora strokovno skupino stalno obveščati o poudarkih v individualiziranem programu in zagotoviti, da zbrani podatki vsebujejo dovolj informacij za dokumentiranje napredka pri doseganju letnih ciljev.

Učitelja morata zagotoviti, da ocene natančno odražajo dosežke učencev, povezane z vsebinskimi standardi znanj glede na učni načrt. Po O'Connorju (2007) naj se učitelji izogibajo pogostim pastem, ki izkrivljajo natančnost ocen:

- ne vključujte vedenja učencev (trud, udeležba, spoštovanje pravil pouka itd.); upoštevajte samo dosežek.
- ne znižujte ocen zaradi pozne oddaje naloge; zagotovite podporo učencu.
- Ne organizirajte informacij o ocenjevanju po metodah ocenjevanja ali jih preprosto povzemajte v eno samo oceno; organizirajte in poročajte o dokazih po standardih / učnih ciljih.
- ne ocenjujte učenčevih dosežkov v primerjavi z drugimi učenci; primerjajte uspešnost vsakega učenca z vnaprej določenimi standardi.
- v postopek ocenjevanja vključite učence; ti lahko - in bi morali - igrati ključno vlogo pri ocenjevanju, saj jih lahko tako spodbujamo za boljše dosežke. Uporaba rubrik za samoocenjevanje učencev je lahko koristna pri vključevanju učencev v ocenjevanje.

Ocene učencev je treba vedno uskladiti s standardi učnega načrta. Pri določanju načina spremljanja napredka in poročanja o ocenah morajo učitelji jasno razumeti, kaj se ocenjuje, edinstvene potrebe vseh učencev in kako naj pridobijo podatke za ocenjevanje.

4.6. Vloga paraprofesionalca – asistenta

Marsikje po svetu pri izvajanju pouka sodelujejo tudi tako imenovani paraprofesionalci, to so kompetentne odrasle osebe, ki pa nimajo pedagoške izobrazbe in sodelujejo v šolah kot pomočniki učiteljem in učencem. Paraprofesionalci igrajo pomembno vlogo pri izvajanju pouka, saj lahko na najrazličnejše načine pomagajo učiteljem in učencem. Sodelovalno poučevanje je opredeljeno kot sodelovanje dveh certificiranih ali licenciranih pedagoških strokovnjakov, ki sta enako odgovorna za načrtovanje poučevanja, izvajanje poučevanja in ocenjevanje. Ker te naloge ne spadajo v pristojnosti paraprofesionalca, se tim v katerem sodelujeta učitelj in paraprofesionalec ne šteje za sodelovalno poučevanje.

Paraprofesionalci delujejo pod vodstvom certificiranega učitelja in prevzemajo podporno vlogo. Paraprofesionalci lahko *»...delajo z majhnimi skupinami učencev in vodijo ponavljanje že predelane snovi, učitelju pomagajo pri spremljanju pozornosti učencev, vedenja in dela ... in lahko celo izvajajo nekatere dejavnosti, ki se lahko pojavljajo pri sodelovalnem poučevanju, vendar je neprimerno pričakovati, da bo paraprofesionalec deloval kot učitelj v sodelovalnem poučevanju.«* (Friend, 2014, str. 16).

V okolju sodelovalnega poučevanja lahko strateška uporaba paraprofesionalca pripomore k zadovoljevanju potreb vseh učencev. Prav tako se lahko zaradi njihove pomoči dejavnosti izvajajo namensko in neopazno. Izjemno pomembno je vzdrževanje odprte komunikacije med učitelji in paraprofesionalci, da bi zagotovili, da celotna ekipa razume učne cilje in svojo individualno odgovornost pred, med in po pouku.

4.6. Kadar pride do nestrinjanja med učiteljema

Ravnatelj in drugi vodje imajo pomembno odgovornost, da zagotovijo, da sodelovalni učiteljski pari začnejo šolsko leto v pozitivni smeri in razvijajo skupno prakso na način, da se uspeh učencev poveča.

To lahko dosežejo na sledeče načine:

- Nekajkratno obiskovanje sodelovalnih učilnic v prvem mesecu šole, da preverijo, če učitata oba učitelja, kako se učenci odzivajo na oba učitelja ter katere prednosti in slabosti poučevanja izstopajo;
- Srečanje z vsemi sodelovalnimi učitelji na začetku šolskega leta, da prediskutirajo zgledno prakso in spodbudijo nadaljnjo rast; in/ali
- Srečanje z določenimi učiteljskimi pari, če se zdi, da se pri pouku, vedenju, upravljanju razreda ali partnerstvu pojavlja kakšna težava.

Če se konflikt pojavi in traja, so lahko sledeče strategije v pomoč:

- Pogovor z vsakim učiteljem individualno, nato pa še skupaj, da identificirate problem in poiščete skupne rešitve in kompromise;
- Povprašajte za nasvet pri šolskem strokovnjaku, ki ne nadzira učiteljev (npr. svetovalca, psihologa) in ga prosite za pogovor z učitelji/cami, ki se ne strinjajo – ki bo usmerjen v reševanje težav;
- Opazujte sodelovalno poučevanje, da ugotovite, kako konflikt morda vpliva na učenje otrok. Uokvirite pogovor na to temo.

Sledeče strategije so odsvetovane:

- Zanašanje na perspektivo zgolj enega učitelja (glede konflikta)
- Odločiti se zaustaviti sodelovalno poučevanje; to je težava, saj moramo učencem nuditi kar se da dobro delovanje in okolje, ki jih ne omejuje
- Premakniti učence in specialnega učitelja v druge razrede; to lahko poda sporočilo, da bo ob nesporazumu sodelovalno poučevanje zaustavljeno. Pošiljanje tako neugodnega sporočila lahko učitelje odvrne od sodelovalnega poučevanja.

5. SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE SODELOVALNEGA POUČEVANJA

Namen spremljanja in vrednotenja sodelovalnega poučevanja je ugotoviti učinek programa ter na podlagi rezultatov sprejeti nadaljnje odločitve. Najpomembnejše vprašanje, ki si ga je pri evalvaciji sodelovalnega poučevanja potrebno zastaviti, je: »Ali sodelovalno poučevanje pozitivno vpliva na dosežke učencev?«

Že pred samo vpeljavo sodelovalnega poučevanja je potrebno sprejeti odločitve o načinih spremljanja in evalvacije sodelovalnega poučevanja, pri čemer morajo biti učitelji seznanjeni z morebitnimi kriteriji spremljanja in evalvacije.

Za oblikovanje protokola opazovanja in evalvacije G.L. Wilson (2005) predlaga tri področja, na katera se je pri tem potrebno osredotočiti. To so:

1. Smiselne vloge obeh učiteljev
2. Uporaba znanstveno potrjenih (učinkovitih) strategij in
3. Zaznan napredek pri učencih.

Spodnji predlogi so vam lahko v pomoč pri razvijanju protokola opazovanja in evalvacije, ki izvajajo iz prejšnjih treh točk.

Smiselne vloge obeh učiteljev:

- Vloga vsakega od učiteljev je pri učni uri jasno razvidna;
- Inkluzivni/specialni pedagog je dobro in enakovredno sprejet, ima enakovredno vlogo kot učitelj z enakimi odgovornostmi poučevanja;
- Oba učitelja sta kompetentna in ustrezno usposobljena za opravljanje svojih nalog.

Znanstveno učinkovite strategije:

- Pristop sodelovalnega poučevanja je bil ustrezno uporabljen
- Učna ura je bila učinkovita in uspešno izpeljana
- Uporabljene so bile znanstveno učinkovite strategije poučevanja (na učnem in vedenjskem področju)
- Učinkovito je bilo poskrbljeno za priložnosti za učenje za učence s PP (zagotovljene so bile potrebne prilagoditve, uporaba podpornih strategij .

Napredek učencev:

- Aktivna vključenost **vseh** učencev (vsi postavljajo vprašanja in odgovarjajo na vprašanja učitelja)
- Spremljanje napredka učencev
- Učinkovito vodenje razreda
- Visoka pričakovanja do **vseh** učencev

Predlagamo, da učitelji po določenem obdobju poučevanja samostojno izpolnijo Vprašalnik za samooceno sodelovalnega poučevanja (Priloga 3), ki omogoča kakovostno refleksijo in evalvacijo sodelovanja učiteljev.

Za evalvacijo uspešnosti programa sodelovalnega poučevanja je pomembno vrednotenje dosežkov učencev na podlagi uveljavljenih informacij in dokazov o napredku. Poleg osnovnih ocen, poročil o napredku individualnega izobraževalnega programa in rezultatov državnega ocenjevanja dokazi o napredku študentov vključujejo tudi naslednje informacije:

- poučevalno okolje (ali je okolje za učence manj omejevalno kot je bilo pred izvajanjem sodelovalnega poučevanja);
- rezultati formativnega ocenjevanja, kot so primerjalni testi (ne samo analiza tradicionalnih/osnovnih ocen, poročilo o napredku individualnega programa in rezultati državnega ocenjevanja);
- odzivi staršev na sodelovalno poučevanje;
- odzivi skupnosti na sodelovalno poučevanje.

V pomoč vam je lahko tudi Lestvica za spremljanje sodelovalnega poučevanja (Priloga 1), ki je namenjena spremljanju oblik sodelovalnega poučevanja in aktivnosti sodelovalnega para med učno uro in je lahko v pomoč pri evalvaciji posamezne učne ure.

Sodelovalno poučevanje glede na tuje raziskave ugodno vpliva na zmanjševanje učnih in čustveno vedenjskih težav pri učencih, kar je še posebej pomembno v inkluzivnih šolah, ki vključujejo zelo raznolike učence. Učenci delajo manj napak pri učenju, saj so le te hitreje opažene in suportirane. Otroci manj pogosto razvijajo negativno učno samopodobo, bolj so motivirani za učenje, ki je lahko tudi bolj pestro in zanimivo. Več priložnosti imajo za aktivno učenje in aktivno participacijo pri pouku, kar vpliva tudi na izboljšanje njihovih jezikovnih in komunikacijskih spretnosti, kar je še toliko bolj pomembno za učence s PP in učence priseljencev,

Sodelovalno poučevanje vpliva tudi na dvig inkluzivnih kompetenc – učitelji v sodelovanju z inkluzivnimi oz. drugimi profili pedagogov izgrajujejo svoje inkluzivne kompetence, inkluzivni pedagogi pa dobijo širši vpogled v potrebe učencev z učnimi težavami v avtentični učni situaciji in tudi vidijo kako učinkovite so prilagoditve in tehnike pomoči in podpore, ki so si jih za učence z učnimi težavami zamislili. Delo, ki ni zgolj individualno ampak poteka v majhnih skupinicah omogoča, da pomoč (bodisi učitelja ali inkluzivnega pedagoga) v večji meri dobijo tudi učenci, ki sicer nimajo odločbe za DSP, vendar tudi potrebujejo prilagoditve (personalizacija) in občasno dodatno pomoč.

6. VIRI IN LITERATURA

- Deiker, L. A. (2006) *The co-teaching lesson plan book (3rd ed.)*. Whitefish Bay, WI: Knowledge by Design.
- Friend, M- (2014). *Co-Teach! building and sustaining effective classroom partnerships in inclusive schools*. Marilyn Friend, Incorporated.
- Friend, M. in Bursuck, W.D. (2009). *Including students with special needs: a practical guide for classroom teachers*, 5th edition. New Jersey: Pearson education.
- Kiswarday, V. in Drljić, K. (2018). Sodelovalno poučevanje: priložnost za inkluzivne pedagoge. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar in E. Kranjec, E. Protner in M. Javornik Krečič, *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju: konferenčni zbornik*, str. 225-236. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Murawski, W. (2009): *Collaborative teaching in elementary schools: making the co-teaching marriage work!* Thousand Oaks: Corwin press.
- Omerza, D., Dobec Srdoč, I., Susman, I. In Teršek, B. (2018). Veččutno timsko poučevanje. V M. Schmidt Krajnc, D. Rus Kolar in E. Kranjec, E. Protner in M. Javornik Krečič, *Vloga inkluzivnega pedagoga v vzgoji in izobraževanju: konferenčni zbornik*, str. 237-250. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Pearson, P. D. In Gallagher, M. C. (1983). The Instruction of Reading Comprehension. *Contemporary Educational Psychology* (8), str. 317-344.
- Shumway, L.K., Gallo, G., Dickson, S. In Gibbs, J. (2011). *Co-teaching handbook. Utah Guidelines*. Utah: Utah state office of education.
- State Education Resource Center. *Benefits of Co-teaching*. Pridobljeno 15. 6. 2020, <https://ctserc.org/component/k2/item/257-benefits-of-co-teaching>
- Takala, M. in Uusitalo-Malmivaara, L. (2012). A one-year study of the development of co-teaching in four Finnish schools. *European Journal of Special Needs Education*, 27(3), 373–390
- Texas education agency in *Statewide Progress in General Curriculum Network (2018). Co-Teaching. A How-To Guide: Guidelines for Co-Teaching in Texas*. Texas: Texas education agency.
- Villa, R. A., Thousand, J. S. in Nevin, A. I. (2013). *A guide to co-Teaching: new lessons and strategies to facilitate student learning*. Thousand Oaks: Corwin press.
- Wilson, G. L. in Michaels, C. A. (2006). General and special education students' perceptions of coteaching: Implications for secondary-level literacy instruction. *Reading & Writing Quarterly*, 22(3), 205–225.
- Vir fotografije na naslovnici: <https://blog.esparklearning.com/a-districts-guide-to-effective-co-teaching>.

7. PRILOGE

Priloga 1: KONTROLNI SEZNAM ZA PREVERJANJE RAZPOREDITVE NALOG PRI SODELOVALNEM POUČEVANJU

Razredni učitelj: _____ Inkluzivni pedagog: _____

Navodilo: Skupaj preglejta spodnja vprašanja, se o njih pogovorita ter pri vsakem vprašanju izberita najustreznejšo možnost.

Kdo bo odgovoren za:	Razredni učitelj	Inkluzivni pedagog	Oba	Opomba, komentar
opredelitev/določanje učnih ciljev pri posameznih predmetih?				
oblikovanje individualiziranih ciljev za določene učence, npr. učence s PP?				
Načrtovanje pouka – aktivnosti za doseganje učnih ciljev?				
izbor in organizacijo učnega gradiva, didaktičnega materiala?				
poučevanje specifičnih učnih vsebin?				
poučevanje o učenju, učnih stilih in strategijah?				
zbiranje podatkov o učencih (sodelovanje, uspešnost ...)?				
načrtovanje in izvajanje ocenjevanja učencev (kdo bo izvajal kaj)?				
oblikovanje in vpeljava razrednih pravil? (»classroom management plan«)				
kontaktiranje in komunikacija s starši?				
prilagajanje učnega načrta in materialov ter učnih gradiv, ko bo to potrebno?				
priprava preizkusov znanja, domačih nalog ipd.?				
nudenje individualne pomoči učencem?				
izvajanje vsakodnevnih rutinskih opravil (npr. preverjanje prisotnosti učencev)?				
usmerjanje spremljevalcev/asistentov, staršev, prostovoljcev ali drugega osebja?				
komuniciranje z drugimi strokovnimi delavci (specialni pedagog, svetovalna služba) glede učencev s PP?				

Povzeto po Beninghof, A.M.(2012): Co-teaching that works. Structures and strategies for maximizing student learning. San Francisco: Jossey-Bass.

Pripravljeno v okviru projekta ŠIPK - Sodelovalno poučevanje v prvi triadi (SP1t), UP PEF, 2019/2020.

Priloga 2: LESTVICA ZA SPREMLJANJE SODELOVALNEGA POUČEVANJA

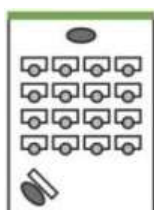

Lestvica je namenjena spremljanju oblik sodelovalnega poučevanja in aktivnosti sodelovalnega para med učno uro.

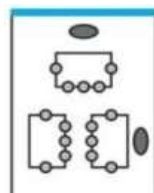
Navodilo: med učno uro spremljajte in nato v prvi tabeli označite, katere oblike sodelovalnega poučevanja so se uporabljale ter koliko časa. Na primer: timsko poučevanje 20 min, dopolnilno poučevanje 25 min, pri čemer je skupno trajanje 45 min oz. 1 šolska ura.

V drugo tabelo vpišite imeni učiteljev ter označite (✓), kdo je opravil določeno aktivnost oz. delo.

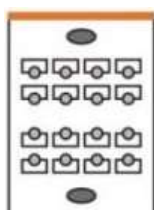
PREGLED OBLIK SODELOVALNEGA POUČEVANJA

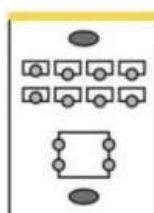
EN UČI, EN OPAZUJE: En učitelj poučuje celo skupino, drugi pa opazuje in beleži učne, vedenjske, emocionalne in psiho-socialne značilnosti učencev.

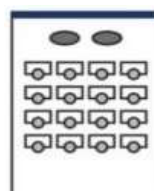
POUČEVANJE PO KOTIČKIH: Učitelja razdelita učno snov na tri vsebinske dele in učence v tri skupine, po katerih rotirajo. V dveh skupinah učitelja vzporedno vodita pouk, v eni skupini pa poteka samostojno učno delo.

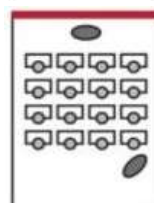
VZPOREDNO POUČEVANJE: Učitelja razred razdelita na pol ter poučujeta enako vsebino vzporedno (vsak eno skupino). Pouk prilagajata glede na potrebe učencev.

DOPOLNILNO (DIFERENCIRANO) POUČEVANJE: En učitelj poučuje večino učencev, drugi pa izvaja dopolnilno učno uro za manjšo skupino učencev s specifičnimi učnimi/individualnimi potrebami - utrjuje temeljna znanja in spretnosti, zapolnjuje vrzeli v znanju, nudi dodatno, poglobljeno razlago ali nadgradnjo vsebin ipd.

TIMSKO POUČEVANJE: Oba učitelja hkrati in enakovredno poučujeta cel razred, oba sta v celoti vključena v poučevanje, pri poučevanju se spontano, glede na potrebe in izzive učencev ali učnih vsebin izmenjujeta in dopolnjujeta.

EN UČI, EN ASISTIRA: En učitelj poučuje razred, medtem ko drugi spremlja delo učencev ter nudi podporo in prilagojeno izvajanje pouka enemu ali več učencem glede na njihove individualne potrebe.

Lestvica za spremljanje sodelovalnega poučevanja

Ime učitelja : _____ Datum : _____

Razred : _____ Predmet in tematika ure: _____

Oblika sodelovalnega poučevanja	Čas (min)	Opombe
☐ En uči, en opazuje		
☐ Poučevanje po kotičkih		
☐ Vzporedno poučevanje		
☐ Dopolnilno (diferencirano) poučevanje		
☐ Timsko poučevanje		
☐ En poučuje, en asistira		

Aktivnost učitelja	Ime:	Ime:
Pregled prisotnosti		
Uvodna motivacija		
Pregled domače naloge		
Osrednji del – razlaga snovi		
Utrjevanje znanja, vaje		
Preverjanje znanja		
Priprava gradiv, materiala		
Sprostitutvene, motivacijske dejavnosti		
Zaključna aktivnost		

Priloga 3: VPRAŠALNIK ZA SAMOOCENO SODELOVALNEGA POUČEVANJA

Navodilo: Učitelja samostojno izpolnita vprašalnik ter nato skupaj primerjata odgovore. Sodelovalni pogovor med učiteljema – sodelovalnim parom – je ključnega pomena, hkrati pa občasno izpolnjevanje vprašalnika in točkovanje nudi možnost za razmislek o napredku v sodelovalnem poučevanju.

Vprašanje	✓	○	×
1. Učenci so naju obe (sodelovalni par) doživljali kot učiteljici.			
2. Med seboj sva si delili ideje, informacije in materiale.			
3. Obe sva se odločali o temi in vsebini poučevanja.			
4. Obe sva se odločali o načinih poučevanja.			
5. Redno sva se srečevali z namenom načrtovanja sodelovalnega poučevanja.			
6. Obe sva se odločali o načinu ocenjevanja znanja učencev.			
7. Skupaj sva načrtovali in izvajali učno diferenciacijo.			
8. Obe sva bili usmerjeni v prepoznavanje potreb učencev in njihovih močnih področij.			
9. Skupaj sva se dogovarjali glede vodenja razreda in razrednih pravil ter jih dosledno upoštevali.			
10. Redno sva se obveščali in pogovarjali o delu in dogajanju v razredu.			
11. Obe sva imeli na razpolago (dovolj) prostora v razredu (prostor, potreben za poučevanje, za didaktične pripomočke, ...).			
12. Obe sva poučevali vse učence.			
13. Pri poučevanju sva uporabljali različne pristope/oblike sodelovalnega poučevanja.			
14. Skupaj sva naredili evalvacijo za izboljšave glede na dogajanje v razredu.			
15. Obe sva se udeleževali srečanj učiteljskega zbora in timskih sestankov glede posameznih učencev v razredu.			
16. Obe sva komunicirali z družinami učencev.			
17. Seznanjeni sva z delom druga druge tudi takrat, ko nisva dejansko prisotni druga ob drugi.			
18. Skupaj sva oblikovali cilje pouka.			
19. Obe sva bili hkrati prisotni in sva krožili po razredu, spremljali delo učencev ter jim zagotavljali potrebno pomoč in podporo.			
20. Uporabljali sva inkluzivni jezik ter gradili skupnost in pripadnost razredu.			

Vprašalnik je prirejen po: Villa, R. A., Thousand, J. S. In Nevin, A. I. (2004). A Guide to Co-teaching: Practical Tips for Facilitating Student Learning. Thousand Oaks, CA: Corwin Press in smo ga v okviru projekta ŠIPK - Sodelovalno poučevanje v prvi triadi (UP PEF, 2020) pripravili: Maja Rejc, Filip Jure Vuzem, Vanja Kiswarday

